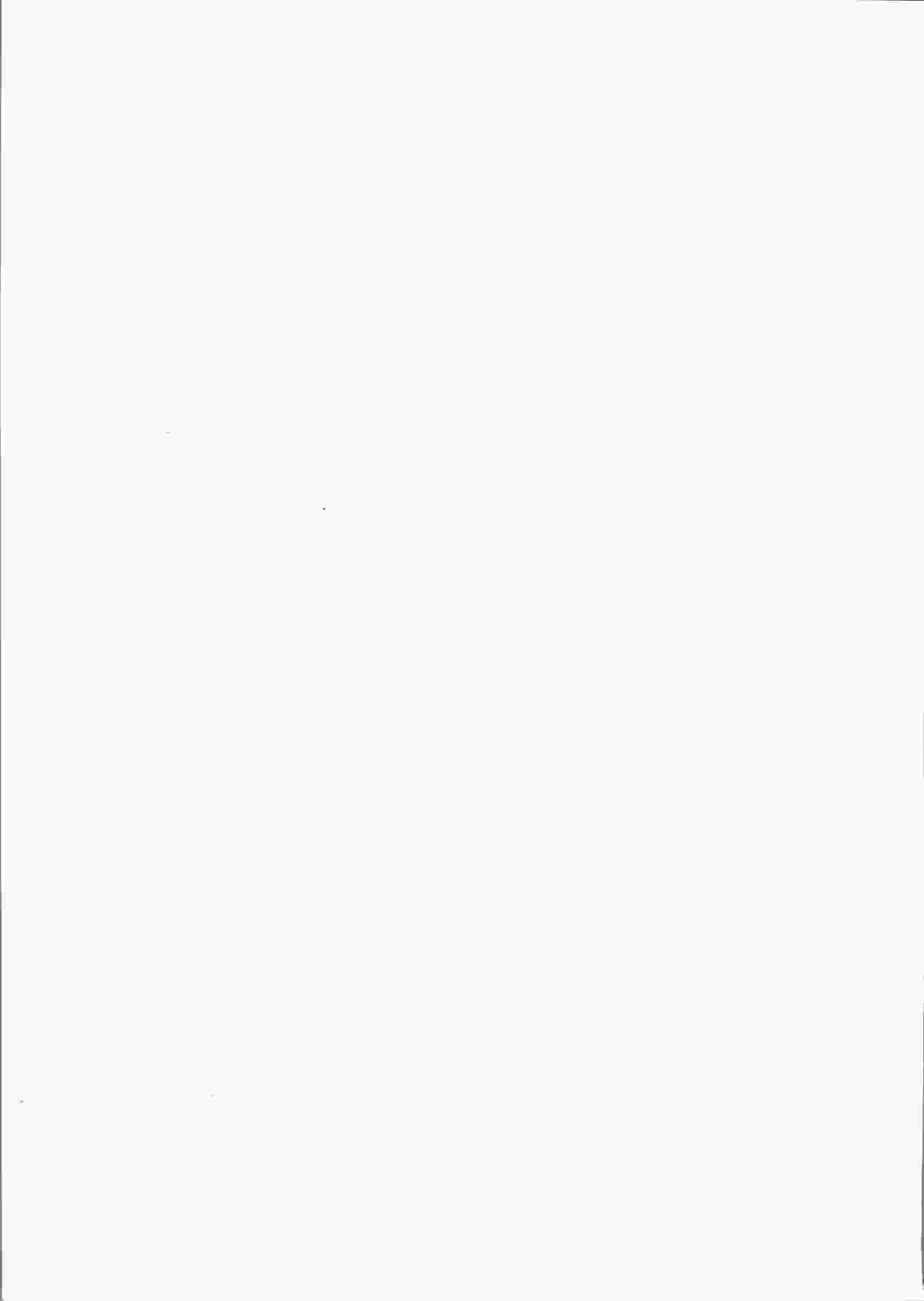

UDK 902
ISSN 1330-0644
VOL. 10/1993.
ZAGREB, 1996.

Prilozi

Instituta za arheologiju u Zagrebu

Pril. Inst. arheol. Zagrebu 10.
Str./pages 1-164, Zagreb, 1996.

Časopis koji je prethodio

Prinosi 1. 1993.

Prilozi 2. 1985 3 - 4. 1986 - 1987 5 - 6. 1988 -1989 7. 1990 8.1991 9. 1992

Nakladnik/Publisher

INSTITUT ZA ARHEOLOGIJU

Adresa uredništva/Address of the editor's office

Institut za arheologiju

Hr - 10000 Zagreb, Ulica grada Vukovara 68

Telefon/phone ++385/01/611-98-84 i 537-669; fax ++385/01/611-98-84

Glavni i odgovorni urednik/Editor in chief

ŽELJKO TOMIČIĆ

Redakcijski odbor/Editorial committee

KORNELIJA MINCHREITER, Zagreb

IVANČICA PAVIŠIĆ, Zagreb

ŽELJKO TOMIČIĆ, Zagreb

Urednici

MARIJA BRŽOVIĆ, Zagreb

ZORKO MARKOVIĆ, Koprivnica

ZDENKO VINSKI, Zagreb

Članovi

Prijevod na engleski/English translation

BARBARA SMITH-DEMO i GORAN HORVAT

Prijevod na njemački/German translation

BRANKA OHNJEČ

Dizajn/Design

ROKO BULANČA

Lektura/Language editor

NIVES OPAČIĆ

Korektura/Proofreaders

KORNELIJA MINCHREITER, Zagreb

IVANČICA PAVIŠIĆ, Zagreb

ŽELJKO TOMIČIĆ, Zagreb

Grafička priprema/DTP

OTVORENO SVEUČILIŠTE, Odjel za izdavaštvo, Zagreb, Ulica grada Vukovara 68

Tisak/Printed by

Tiskara "STUBA", Zagreb, Boskovićeve 18

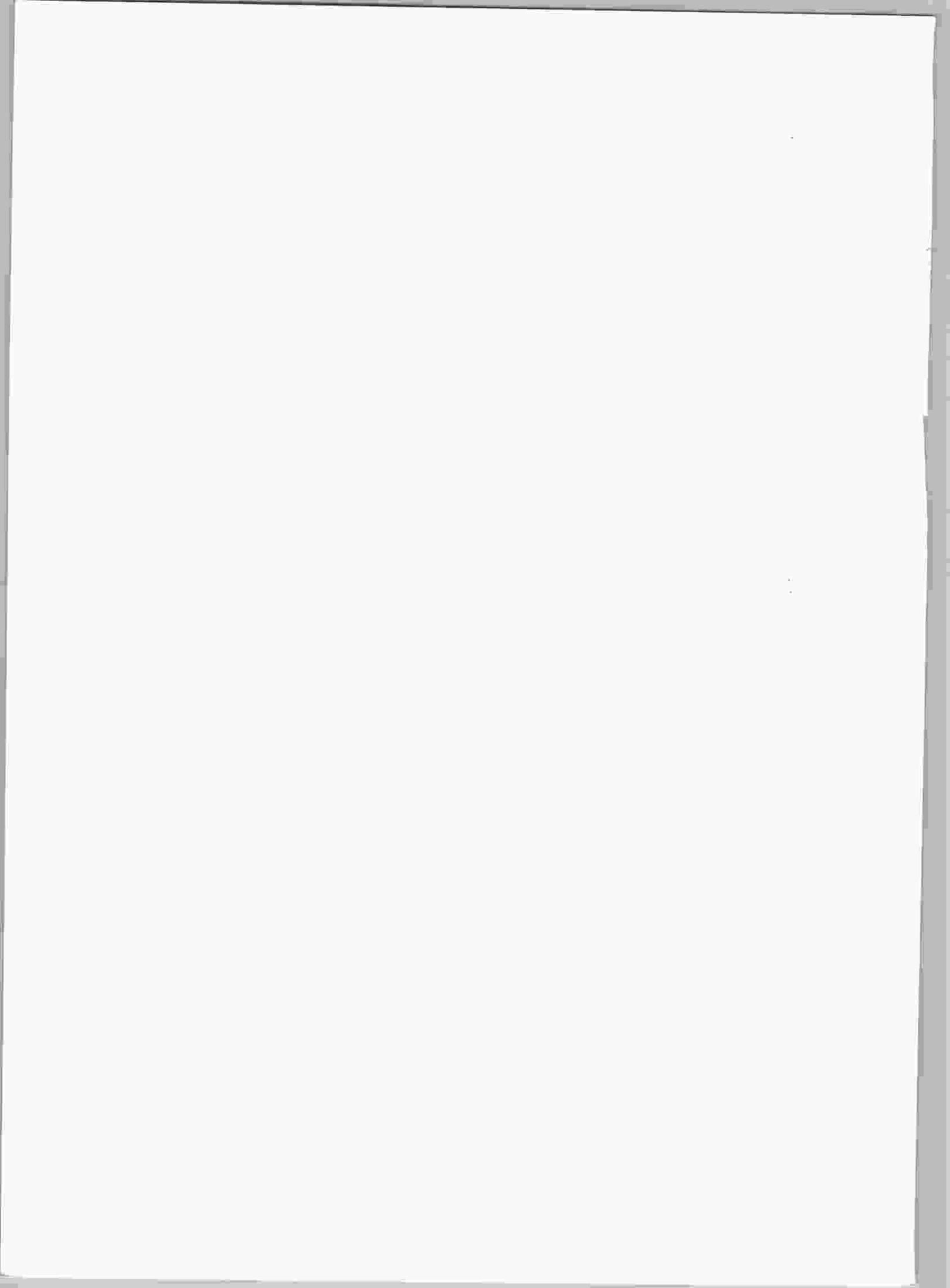
Naklada/Circulation

600 primjeraka/examples

Časopis izlazi jednom godišnje/Annual

Članci iz časopisa *Prinosi* i Prilozi su referirani u sekundarnim časopisima *GERMANIA Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Verlag Philipp von Zabern, Mainz* i *Bulletin de l'Association internationale pour l'étude de la mosaïque -Bibliographie*.
Centre national de la recherche scientifique (CNRS), Paris.

Izdavanje časopisa novčano podupire
MINISTARSTVO ZNANOSTI I TEHNOLOGIJE REPUBLIKE HRVATSKE
HR - 10000 Zagreb, Strossmayerov trg 4

Sadržaj

Contents/Inhaltsverzeichnis

- 5 Akademik Duje Rendić-Miočević (1916-1993.)
Izvorni znanstveni radovi
- 7 KORNELIJA MINICHREITER
Slikana keramika starčevačke kulture iz Pepelane u sjeverozapadnoj Slavoniji
- 23 IVANČICA PAVIŠIĆ
Kasnobrončanodobni nalazi s područja Virovitičko - podravske županije
- 35 JASNA ŠIMIĆ
Nalazišta Daljske grupe u Daljskoj planini - Prilog proučavanju brončanog i starijeg željeznog doba u sjeveroistočnoj Hrvatskoj
- 47 MARIJA BUZOV
Segestika i Siscija - topografija i povijesni razvoj
- 69 ZDENKO BURKOWSKY
Nekropole antičke Siscije
- 81 REMZA KOŠČEVIĆ
Nekoliko primjeraka staklene bižuterije iz rimskog razdoblja
- 93 HERMINE GÖRICKE - LUKIĆ
Skupni nalaz antoninijana Galijenova vremena iz Osijeka
- 103 ŽELJKO TOMIČIĆ
Na tragu Justinijanove rekonkviste. Kasnoantičke utvrde na sjevernom priobalju Hrvatske.
- 117 GORANKA LIPOVAC-VRKLJAN
Prilog "čitanju" nekih od nalaza benediktinske opatijske crkve na Košljunu
- 131 JADRANKA BOLJUNČIĆ i ZDRAVKO MANDIĆ
Antropološka analiza kosturnih ostataka iz srednjovjekovnog groblja Zvonimirovo kod Suhopolja (Hrvatska)
- Akademik Duje Rendić-Miočević (1916-1993.)*
Original scientific papers
- KORNELIJA MINICHREITER*
Bemalte Keramik der Starčevo-Kultur aus Pepelana in Nordwestslawonien
- IVANČICA PAVIŠIĆ*
Spätbronzezeitliche Funde aus dem Areal des Virovitica- und Draulandkomitats
- JASNA ŠIMIĆ*
Fundorte der Daljgruppe in Daljska planina - Ein Beitrag zur Erforschung der Spätbronze - und der älteren Eisenzeit im Nordosten Kroatiens
- MARIJA BUZOV*
SEGESTIKA und SISCIA - Topographie und geschichtliche Entwicklung
- ZDENKO BURKOWSKY*
Die Necropolen der antiken Siscia
- REMZA KOŠČEVIĆ*
Einige Exemplare der Glasschmucke aus der römischen Epoche
- HERMINE GÖRICKE - LUKIĆ*
Ein Hortfund von Antoniniani aus der Zeit des Kaisers Gallienus in Osijek
- ŽELJKO TOMIČIĆ*
Auf der Spur der Reconquista Justiniana: spätantike Befestigungsanlagen an der Nordküste Kroatiens.
- GORANKA LIPOVAC-VRKLJAN*
A Contribution to the Interpretation of some of the Benedictine Abbey Church Finds on the Island of Košljun
- JADRANKA BOLJUNČIĆ i ZDRAVKO MANDIĆ*
Eine anthropologische Analyse der Skelettreste aus dem mittelalterlichen Gräberfeld Zvonimirovo bei Suhopolje (Kroatien)

Stručni radovi

- 149 TAJANA SEKELJ-IVANČAN
Analiza načina istraživanja srednjovjekovnih lokaliteta sjeverne Hrvatske

Prikazi

- 153 DUNJA GLOGOVIĆ
MAREK GEDL
DIE HALLSTATTEINFLÜSSE AUF DEN POLNISCHEN GEBIETEN IN DER FRÜHEISENZEIT. ZESZYTY NAUKOWE UNIWERSYTETU JAGIELLONSKIEGO CMLXIX, PRACE ARCHEOLOGICZNE, ZESZYT 48. NAKLADEM UNIWERSYTETU JAGIELLONSKIEGO, KRAKOW 1991, 143 STR., 55 SLIKA U TEKSTU, SAŽETAK NA POLJSKOM.
- 154 Marija BUZOVIĆ
DIADORA, sv. 13, Zadar 1991, stranica 384, zajedno s tablama, crtežima, planovima, tlocrtima, fotografijama i kartama.
- 159 Kratice

Professional papers

- TAJANA SEKELJ-IVANČAN
The Analysis of the Research Methods of the Middle Age Sites of the Northern Croatia

Book Reviews

Besprechungen und Anzeigen

Abbreviations / Abkürzungen

Skupni nalaz antoninijana Galijenova vremena iz Osijeka

Ein Hortfund von Antoniniani aus der Zeit des Kaisers Gallienus in Osijek

Izvorni znanstveni rad

Antička arheologija

Original scientific paper

Roman archaeology

UDK 904:737.1 (497.5)"2/3"

Primljeno/Received: 10. 06. 1993.

HERMINE GÖRICKE - LUKIĆ

Muzej Slavonije Osijek

Trg Svetog Trojstva 6

HR - 54000 OSIJEK

Muzej Slavonije u Osijeku čuva 98 primjeraka rimskog novca iz III. stoljeća koji su pripadali ostavi nađenoj 1982. godine u Donjem gradu u Osijeku. Ostavu su nalazači razgrabili i rasprodali kolekcionarima, a tek je manji dio naknadno zapljenom spašen. Nedostaju potunji podaci o okolnostima nalaza, ukupnom broju novca, tipu posude u kojoj je novac bio pohranjen, dubini ukopa itd. Analizom dijela ostave utvrđena je zastupljenost vladara od 218. do 267/68. godine, od ELAGABALA do GALIJENA. Ukopavanje ostave uvjetovano je Galijenovim dolaskom 267. godine u Donju Panoniju i njegovim pripremama za borbu protiv Gota.

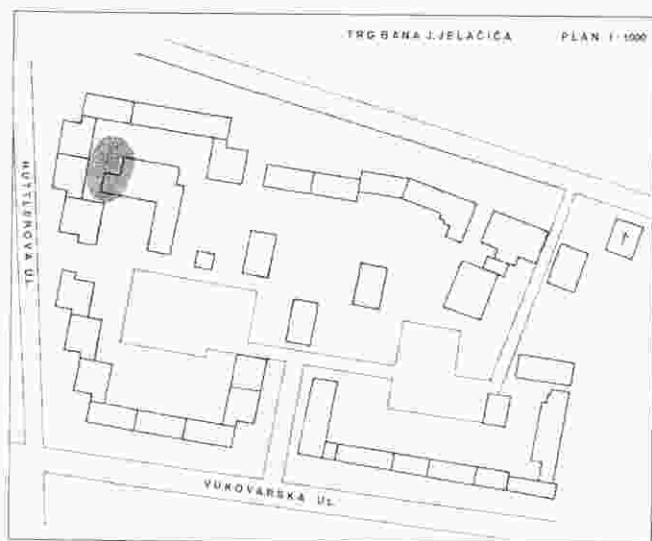
Numizmatički odjel Muzeja Slavonije u Osijeku obojačen je 1982. godine s 98 primjeraka rimskog novca iz III. stoljeća, koji je pripadao ostavi nađenoj iste godine u Donjem gradu u Osijeku na Vijencu Murse, lociranom na prostoru između Trga Josipa Jelačića, Hutlerove i Vukovarske ulice.

Te godine prilikom gradnje dječjeg vrtića na sjeverozapadnom dijelu Vijenca Murse slučajno je nađena - po kazivanju građevinskih radnika i očevidaca: "posuda s nekoliko stotina srebrnih novaca od kojih je određeni broj bio dobro očuvan, kao sad iskovan, a dobar dio bio je od međusobno slijepljenih i zeleno korodiranih srebrnjaka" (Plan 1). Kako to obično biva, ostava je

odmah razgrabljena i rasprodana privatnim kolekcionarima. Saznavši za nalaz, Muzej Slavonije u suradnji s Regionalnim zavodom za zaštitu spomenika kulture u Osijeku poduzeo je sve mjere da se ostava sačuva, u čemu se tek djelomično uspjelo. Naknadno je zaplijenjen manji dio ostave od dvojice kolekcionara i pohranjen u Muzeju Slavonije (uvedeno u Knjigu ulaska br. 14047/82), gdje je konstatiran visok stupanj oštećenosti novca izazvan pogrešnim postupkom "čišćenja". Kolekcionari su primjenom elektrolize u postupku čišćenja izazvali taloženje bakra iz produkata korozije na srebrnu površinu novca. Na žalost, za znanost ostaju nepoznanicom precizniji podaci o okolnostima nalaza, ukupnom broju komada novca, tipu posude, dubini ukopa itd.

Analizom ostave utvrđena je zastupljenost vladara i članova njihovih obitelji u kronološkom rasponu od 218. do 267/68. godine, i to: ELAGABAL (1), GORDIJAN III. (13), FILIP I. (13), FILIP II. (1), TRAJAN DECIJE (4), ETRUSCILA (2), HERENIUS ETRUSCUS (1), TREBONIJE GAL (9), VOLUSIJAN (9), iz zajedničke vladavine Valerijana I. i Galijena, za VALERIJANA I. (5), za GALIJENA (16), za SALONINU (8), za VALERIJANA II. (3) i samostalne vladavine GALIJENOVE (3) (vidi kombinacijsku tabelu).

Tipološka analiza pokazuje gotovo isključivu zastupljenost antoninijana i minimalnu zastupljenost denara (1,03%). Denar Elagabala (CONSVL II) kovan 218/19. u Antiohiji najstariji je novac u skupini. Zatim slijede antoninijani Gordijana III. (LIBERALITAS AVG II, LIBERALITAS AVG III, P M TR P VI COS II PP, AETERNITATI AVG, LAETITIA AVG N, IOVI STATTORI, FORTVNA REDVX) 3. do 5. rimske emisije

Plan 1.

Plan 1.

Kombinacijska tabela zastupljenosti vladara i kovnica

V L A D A R I		K	O	V	N	I	C	E
		ROMA	MEDIOLANUM	ANTIOCHIA	UKUPNO	UKUPNO %		
ELAGABAL					1	1	1,02	
GORDIJAN III.		11			2	13	13,27	
FILIP I.		7			6	13	13,27	
FILIP II.		1				1	1,02	
TRAJAN DECIJE		3	1			4	4,08	
ETRUSCHLA		2				2	2,04	
HERENIUS ETRUSCUS		1				1	1,02	
TREBONIJAN GAL.			3		6	9	9,18	
VOLUSIJAN		6	3			9	9,18	
Zajednička vladavina: VALERIJAN I.		13	1		1	15	15,31	
GALIJEN		12	3		1	16	16,33	
SALONINA		6			2	8	8,16	
VALERIJAN II.		3				3	3,06	
GALIJEN (samostalna vl.)		2	1			3	3,06	
U K U P N O		kom.	67	12	19	98	100,00%	
		%	68,37	12,25	19,38			

kovani od 240. do 244. godine te antoninijani (ORIENS AVG, MARTI PACIFERO) antiohijske 2. emisije, kovani od 242. do 244. godine. Jednak je omjer zastupljenosti Gordijana III. i Filipa I. (13:13 kom. ili 13,27%). Filip I. predstavljen je kovovima 1,2,4,6. rimske emisije (LAETIT FVNDAT, AEQVITAS AVGG, SECVRIT ORBIS, P M TR P IIII COS II PP, ROMAE AETERNAE, VIRTVS AVGG) te antiohijskim kovovima od 247. do 249. godine (P M TR P IIII COS PP, SPES FELICITATIS ORBIS, SAECVLARES AVGG, P M TR P VI COS PP). Malobrojnija je zastupljenost Filipa II. (1 kom. ili 1,02%), Trajana Decija (4 kom. ili 4,08%), Etruscile (2 kom. ili 2,04%) i Herenija Etruska (1 kom ili 1,02%), sa znatnijim udjelom rimske kovnice unutar skupine.

Vremenski interval od 251. do 253. godine prethodi zajedničkoj vladavini Valerijana I. i Galijena, a karakterizira ga u ostavi jednak kvantitativan omjer zastupljenosti novca Trebonijana Gala i Voluzijana (9:9 kom ili 9,18%) te jednak omjer udjela kovnica (*Roma* 6 kom.: *Mediolanum* 6 kom.: *Antiochia* 6 kom.).

Najznatniji broj u ostavi čine novci zajedničke vladavine Valerijana I. i Galijena (253-260), s velikom zastupljenošću od 2. do 6. emisije rimske kovnice za Valerijana I. (13 kom.) i Galijena (12 kom.). Ova kovnica počela je emitirati novac Valerijana I. i Galijena krajem

253/54. godine, radeći sa 6 oficina, od kojih su tri radile za Valerijana I., tri za Galijena, a treću su dijelili Galijen i Salonina. Novac serije zajedničke vladavine dvojice vladara karakteriziraju u ostavi iste aversne legende: IMP C P LIC VALERIANVS (GALLIENVVS) AVG te dodatni inicijali PF uvedeni prvi put 255. godine. Varijante reversnih legendi slave Valerijanove pobjede nad Perzijancima (VICTORIA AVGG, RESTITVTOR ORBIS, VICT PART) te Galijenove pobjede nad Germanima (VICT GERM). Raznovrsne su i legende u slavu bogovina (LAETITIA AVGG, APOLINI PROPVG, FELICITAS AVGG, IOVI CONSERVA, PROVIDENTIA AVGG).

Seriji zajedničke vladavine Valerijana I. i Galijena pripadaju i primjerci Galijenove žene Salonine (PIETAS AVG, IVNO REGINA) kovani u rimskoj kovnici od 257. do 258. godine, antiohijskoj od 258. do 259. (VESTA) te Valerijana II. (PIETAS AVGG, CONSECRATIO) iz 6. i 8. rimske emisije.

Ostava završava Galijenovim novcima iz razdoblja samostalne vladavine od 260. do 268. (K.br. 96-98), od kojih je najstariji antoninijan (FIDES EXER VIII) kovan u Milanu 262-263. godine i nešto mlađi primjerci kovnice u Rimu (MARTI PACIFERO) iz 265. godine i LIBERO P CONS AVG kovan 267/68. godine. Oni ujedno određuju vremenski okvir u tumačenju povijesne uvjetovanosti

ukopavanja ostave. Za precizniju dataciju svakako je najvažniji posljednji sigurno datirani novac (LIBERO P CONS AVG, RIC 230) s reversnim prikazom pantere u pokretu na - lijevo, a potječe iz zadnjih godina Galijenova vladanja.

Tako osječka ostava ulazi u skupinu ostava ukopanih između 260. i 267/8. godine. U jugoistočnom dijelu Panonije ovom vremenskom okviru pripadaju skupni nalazi novca iz Garčina kod Slavenskog Broda (BRUNŠMID 1900: 87-107), Satnice kod Đakova (BRUNŠMID 1907: 210-225), Šimanovcima u Srijemu (BRUNŠMID 1914: 269-294), Virju (LJUBIČIĆ 1879: 26) i drugdje. Garčinski nalaz, kako sastav ostave pokazuje, dospio je pod zemlju 260. ili 261., u doba kad se Galijen bori s protucarevima kod Murse, a satnički nalaz bio je zakopan između 265. i 267. godine, kad Galijen dolazi u Donju Panoniju da se bori protiv Gota i skuplja vojsku da dočeka Gote na povratku iz Epira. Nalazi iz Šimanovaca i Virja odraz su nemira 268. i 269. godine za cara Klaudija Gotika. (PINTEROVIĆ 1978: 86).

Kronološki, našoj je ostavi najbliži nalaz iz Satnice, no postoje tipološke razlike u njihovu sastavu i zastupljenosti kovnica. Sastav ostave iz Osijeka pokazuje velik udio rimske kovnice sa čak 67 komada (68,37%), manju zastupljenost antiohijske kovnice s 19 komada (19,38%) i još slabiju zastupljenost milanske s 12 komada (12,25%). Analogna satnička ostava pokazuje također najveći udio rimske kovnice, ali se među njima, za razliku od osječkog nalaza, nije našao ni jedan novac rimskih 12 oficina s likovima životinja, koje pripadaju emisijama u jednu od zadnjih dviju godina Galijenove vladavine. Zanimljivo je istaknuti malu zastupljenost novca kovnice u Sisku u ove dvije najrodnije ostave jugoistočne Panonije. Tako je udio sisačkih kovova u satničkoj ostavi malen (12,84%), a u osječkoj ostavi nikakav (0%), za razliku od srodnih ostava zapadne i sjeverozapadne Hrvatske.

Budući da u našoj ostavi nema ni jednog primjerka novca Galijenova nasljednika Klaudija II., posve je sigurno da je ostava, kao i satnička, zakopana prije Galijenove smrti. Neposredni povod skrivanju blaga mogle su biti Galijenove borbe protiv Gota 267. godine, u kojoj su se važni događaji odvijali upravo i na prostoru između Osijeka i Đakova (BRUNŠMID 1907: 212).

Dobrim dijelom poznata je povijesna pozadina šezdesetih godina III. stoljeća - obilježena provalom Gota potpomognutih Herulima, Peukinima i Gepidima na Balkan (Trakija, Makedonija) i u Malu Aziju (DEMO 1979: 185). Galijen je, krećući im u susret, prošao kroz Panoniju, gdje je prikupio jaku vojsku i potukao barbare kada su se iz Epira kroz Ilirik vraćali na Dunav (BRUNŠMID 1907: 212).

Za ovo nemirno razdoblje, koje će potrajati sve do Aurelijana, zakopana blaga novca odražavaju opću nesigurnost i strah ljudi od ratnih nevolja.

LITERATURA

- Roman Imperial Coinage 1968-1972, 1 - IX. London.
 BRUNŠMID, J., 1900, "Našašće rimskih srebrnih novaca kod Garčina". Izdanja VHAD IV., 87 - 107.
 BRUNŠMID, J., 1907, "Našašće rimskih antoninijana trećeg stoljeća u Satnici (kotar Đakovo)". Izdanja VHAD IX., 210 - 225.
 BRUNŠMID, J., 1914, "Nabođaj rimskih bakrenih novaca iz druge polovine trećeg stoljeća iz Šimanovaca (kotar Zemun)". Izdanja VHAD XIII., 269-294.
 LJUBIČIĆ, S., 1879, "Numismatičko otkriće u Virju". Izdanja VHAD I., 26 - 27.
 PINTEROVIĆ, D., 1978, "Mursa i njeno područje u antičko doba". Osijek, 86.
 DEMO, Ž., 1979, "O skupnom nalazu antoninijana Galijenova vremena iz Imbriovca". Podravski zbornik, Koprivnica, VI, 185.
 DEMO, Ž., 1982, "Münzfundte aus der Zeit Gallienus im Gebiet zwischen den Flüssen Sava und Drava". Izdanja Arheološki vestnik, Ljubljana, XXXIII, 258-498.
 ĐUKAČ, Z. - MIMIĆ, I., 1978, "Skupni nalazi novca od 1936. godine do danas". Numizmatika, Zagreb, VI, 15-33.

POPIS FOTOGRAFIJA:

- T. 1. Gordijan III. Roma (2)
 Gordijan III. Roma (5)
 Gordijan III. Roma (7)
 Gordijan III. Antiochia (14)
 Filip I. Roma (17)
 Filip I. Antiochia (23)
 Trajan Decije, Roma (30)
 Etruscila, Roma (33)
 T. 2. Herenius Etruscus, Roma (35)
 Trebonijan Gal, Antiochia (36)
 Trebonijan Gal, Mediolanum (44)
 Volusijan, Roma (48)
 Volusijan, Roma (49)
 Galijen, Roma (72)
 Galijen, antiochia, (81)

Autor fotografija: Rudi Bartolović, Osijek

Zusammenfassung

EIN HORTFUND VON ANTONINIANI AUS DER ZEIT DES KAISERS GALLIENUS IN OSIJEK

Im Museum Slawoniens in Osijek werden 98 römische Münzen aus dem 3. Jh. aufbewahrt, die einem in der Unterstadt von Osijek in 1982 entdeckten Hort angehörten. In dem Jahr wurde bei den Bauarbeiten im südwestlichen Teil von Vijenac Mursae ein Gefäß mit mehreren hundert Münzen als Zufallsfund freigelegt. Der Hort wurde von den Findern in Besitz genommen und an die Sammler verkauft, und nur ein kleinerer Teil konnte nachträglich beschlagnahmt und dem Museum anvertraut werden. Leider sind genaue Fundumstände, die Zahl der Münzen, der Gefäßstyp, die Vergrabungstiefe, etc. den Fachkreisen unbekannt geblieben.

Durch eine Hortanalyse wurde das Vertretensein der Kaiser und ihrer Familienmitglieder in einer chronologischen Spannweite vom Jahr 218 bis 367/68 festgelegt und zwar: ELAGABAL (1), GORDIANUS III (13), PHILIPPUS I (13), PHILIPPUS II (1), TRAJAN DECIUS (4), ETRUSCILLA (29), HERENIUS ETRUSCUS (19), TREBONIANUS GALLUS (9), VOLUSIANUS (9), aus der Regierungszeit von Valerianus I und Gallienus stammen VALERIANUS I (15), GALLIENUS (16), SALONINA (8), VALERIANUS II (83) und aus der Periode des selbstständigen Regierens GALLIENUS (3).

Eine typologische Analyse weist ein fast ausschliessliches Vorkommen von Antoniniani sowie ein minimales Vorkommen von Denarii (1,03%) auf. Der Denarius von Elagabal (CONSVL II) wurde 218/219 in Antiochia geprägt und ist das älteste Münzstück in der Gruppe. Es folgen die Antoniniani von Gordianus III (LIBERALITAS AVG II, LIBERALITAS AVG III, P M TR P VI COS II PP, AETERNITATI AVG, LAETITIA AVG N, IOVI STATORI, FORTVNA REDVX), die im Zeitraum 240-244 geprägt wurden, sowie die Antoniniani (ORIENS AVG, MARTI PACIFERO) der antiochischen 2. Emission. Die Proportion, in der Gordianus III und Philippus I vertreten sind, ist gleich (13:13 Stücke oder 13,27%). Philippus I ist mit den Prägungen der 1., 2., 4., 6., römischen Emission (LAETIT FVNDAT, AEQVITAS AVGG, SECVRIT ORBIS, P M TR P III COS II PP, ROMAE AETERNAE, VIRTVS AVGG) sowie mit den antiochischen Prägungen aus der Periode 247-249 (P M TR P III COS PP, SPES FELICITATIS ORBIS, SAECVLARES AVGG, P M TR P VI COS PP) vertreten.

Der Zeitraum 251-253 geht der gemeinsamen Regierungszeit von Valerianus I und Gallienus voran und er ist in diesem Hort durch quantitativ gleiches Vorkommen der Münzen von Trebonius Gallus und Volusianus (9:9 Stücke oder 9,18 %) sowie durch einen gleichen Anteil von Prägestätten (Rom 6 Stück : Mediolanum 6 Stück : Antiochia 6 Stück) gekennzeichnet.

Am zahlreichsten sind im Hort die Münzen aus der gemeinsamen Regierungszeit von Valerianus I und Gallienus (253 - 260) vertreten, mit einem grossen Anteil der Münzen aus der 2.-6. Emission der römischen Prägestätte: Valerianus I (13 Stück), Gallienus (12 Stück). Die Münzen aus der Serie, die die gemeinsame Regierung behandelt, sind im Hort durch gleiche Averslegenden: IMP C P LIC VALERIANVS (GALLIENVS) AVG, sowie durch ergänzende Initiale PF, die im Jahr 255 eingeführt wurden, gekennzeichnet. Die Varianten der Reverselegenden preisen die Siege des Valerianus über die Perser (VICTORIA AVGG, RESTITVTOR ORBIS, VICT PART) sowie den Sieg von Gallienus über die Germanen (VICT GERM).

Der Hort enthält noch 3 Münzstücke aus der Zeit des Gallienus, bzw. aus der Zeit seines selbständigen Regierens (260 - 268); das älteste ist ein Antoninianus (FIDES EXER VIII) das in Mailand in 262-263 geprägt wurde, die anderen zwei sind etwas neuere Exemplare aus der Prägestätte in Rom: MARTI PACIFERO aus dem Jahr 265 und LIBERO P CONS AVG aus der Periode 267-268. Sie bestimmen zugleich den zeitlichen Rahmen für die Erklärung der geschichtlichen Bedingtheit der Fundvergrabung. Für eine genaue Datierung ist das Geld (LIBERO P CONS AVG, RIC 230) mit einer Reversedarstellung eines sich nach links bewegenden Panthers am wichtigsten. In Anbetracht dieser unruhigen Zeit, die bis zu Aurelians Regierungszeit andauert, spiegeln vergrabene Schätze eine allgemeine Unsicherheit und Furcht vor Kriegsnot wider. Für südöstliches Pannonien wird das durch Zufallsfunde von Münzen in Garčin bei Slavonski Brod (BRUNŠMID VHAD 1900: 87-107), Samica bei Dakovo (BRUNŠMID 1907: 210-225), Šimanovci in Srijem (BRUNŠMID 1914: 269-294), Virje (Ljubić 1879: 26) und anderswo belegt. Der Fund aus Samica wurde, nach dem Inhalt des Hortes zu schliessen, zwischen 265 und 267 vergraben und er steht, chronologisch gesehen, dem Fund aus Osijek am nächsten. So ist auch dieser Münzhort eine Widerspiegelung der chaotischen Umstände, die in der 2. Hälfte des 3. Jh. hierzulande vorherrschten und bedingt war er durch die Ankunft des Kaisers Gallienus nach Pannonia Inferior in 267 und durch seine Vorbereitungen auf den Krieg gegen die Goten, die aus Epirus zurückkehrten.

Übersetzung
Branka OHNJEĆ

VERZEICHNIS DER PHOTOS:

- T.1. Gordianus III, Roma (2)
Gordianus III, Roma (5)
Gordianus III, Roma (7)
Gordianus III, Antiochia (14)
Philippus I, Roma (17)
Philippus I, Antiochia (23)
Trajan Decius, Roma (30)
Etruscilla, Roma (33)
- T.2. Herenius Etruscus, Roma (35)
Trebonianus Gallus, Antiochia (36)
Trebonianus Gallus, Mediolanum (44)
Volusianus, Roma (48)
Volusianus, Roma (49)
Gallienus, Roma (72)
Gallienus, Antiochia (81)

Photos von: Ruzica Barotlović, Osijek

T 1.

2

5

7

14

17

23

30

33

T 2.

35

36

44

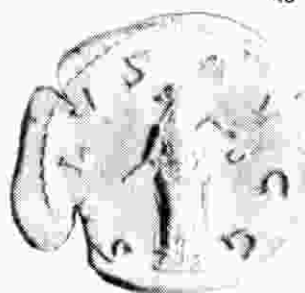
46

49

72

81

Tabelarni prikaz

REDNI BROJ	AVERS	REVERS	KOV. ZNAK	DATACIJA	OS	TEŽINA VELIČINA	RIC	INVENTARNI BROJ
	E L A G A B A L (218-222.) Kovnica ANTOCHIA							
1.	ANTONINVS PIVS FEL AVG	CONSVL II Aequitas stoji na l. drži rog i zobilju i vagn		218-219.	↓	3,32 20 x 19	166	SN. 10/1
	G O R D I J A N III. (238-244.) Kovnica ROMA							
*2.	IMP CAES M ANT GORDIANVS AVG	LIBERALITAS AVG II Liberalitas stoji na l. drži abacus i rog i zobilju		240.	↑	4,38 22 x 23	36	SN. 10/2
3.	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG	LIBERALITAS AVG III LIBERALITAS AVG III		240.	↓	4,67 23	67	SN. 10/3
4.	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG	LIBERALITAS AVG III LIBERALITAS AVG III		240.	↑	4,45 21 x 22	67	SN. 10/4
*5.	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG	P M TR PVI COS II PP Apolon sjedi na l. oslonjen na luv, drži grančicu		241-243.	↓	5,90 21 x 22	90	SN. 10/5
6.	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG	AETERNITATI AVG Sol stoji na l. s podignutom rukom, drži kuglu		241-243.	↓	4,21 22 x 23	83	SN. 10/6
*7.	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG	ALTERNITATI AVG ALTERNITATI AVG		241-243.	↑	2,89 21 x 22	83	SN. 10/7
8.	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG	LAETITIA AVG N Laetitia stoji na l. drži vijenčić i palicu		241-243.	↑	4,96 23	86	SN. 10/8
9.	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG	LAETITIA AVG N LAETITIA AVG N		241-243.	↓	4,11 23 x 21	86	SN. 10/9
10.	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG	IÓVI STATOVI Jupiter stoji drži skulptur i munju		241-243.	↓	4,62 23 x 22	84	SN. 10/10
11.	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG	IÓVI STATOVI IÓVI STATOVI		241-243.	↑	4,27 22	84	SN. 10/11
12.	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG	FORTVNA REDVX Fortuna sjedi na l. drži rog i zobilju		243-244.	↓	2,77 21	144	SN. 10/12
	Kovnica ANTOCHIA							
13.	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG	ORIENS AVG Sol stoji na l. drži kuglu		242-244.	↑	2,98 23 x 22	213	SN. 10/13
*14.	IMP GORDIANVS PIVS FEL AVG	MARTI PACIFERO Mars korača na l. drži grančicu i koplje		242-244.	↓	4,19 22 x 23	212	SN. 10/14
	F I L I P I. (244-249.) Kovnica ROMA							
15.	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	LAETIT FVNDAT Laetitia stoji na l. drži vijenčić		244-247.	↑	3,97 22 x 23	26/B	SN. 10/15
16.	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	AEQVITAS AVGG Aequitas stoji na l. drži vagn i rog		244-247.	↓	3,86 21 x 22	27/B	SN. 10/16
*17.	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	AEQVITAS AVGG AEQVITAS AVGG		244-247.	↓	3,78 22 x 24	27/B	SN. 10/17
18.	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	SECVRT ORBIS Securitas sjedi na l. drži skulptur		244-247.	↑	3,47 22	48/B	SN. 10/18
19.	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	P M TR P H COS II PP Felicitas stoji na l. drži obručicu i rog		247.	↑	3,98 21 x 22	4	SN. 10/19
20.	IMP PHILIPPVS AVG	ROMAE AETERNAE Roma sjedi na l. drži Viktoriju i koplje		247-249.	↓	3,68 21 x 22	65	SN. 10/20
21.	IMP PHILIPPVS AVG	VIRTVS AVGG Filip I. i Filip II. galopiraju na konjima na d.	ε	248.	↓	3,12 21 x 22	10	SN. 10/21

REDNI BROJ	AVERS	REVERS	KOV. ZNAK	DATACIJA	OS	TEŽINA VELIČINA	RIC	INVENTARNI BROJ
22.	Kovanica ANTIOCHIA IMP M IVL PHILIPPVS AVG	P M TR P III COS PP Felicitas stoji na l. drži caduceus i rog izobilja		247.	↓	4,72 21 x 22	75/A	SN, 10/22
*23.	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	P M TR P III COS PP P M TR P III COS PP		247.	↑	3,71 20 x 21	75/A	SN, 10/23
24.	IMP C M IVL PHILIPPVS PF AVG P M	SPES FELICITATIS ORJBIS Spes stoji na l.		247-249.	↓	3,51 21 x 25	70	SN, 10/24
25.	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	SAECVALARES AVGG Stup s natpisom: COS III		249.	↑	4,37 21 x 22	107	SN, 10/25
26.	IMP M IVL PHILIPPVS AVG	P M TR P VI COS PP Lāv korača na l.		249.	↑	4,28 23	80	SN, 10/26
27.	IMP PHILIPPVS AVG	Bez reversa, prekov, incusi, aversni prikaz cara u negativu		244-249.	-	3,65 21 x 22	-	SN, 10/27
28.	F I L I P Kovanica ROMA M IVL PHILIPPVS CAES	II. (247-249.) PRINCIPI IVVENT Filip II stoji na l. drži kuglu i koplje		244-246.	↓	4,20 21 x 22	218/D	SN, 10/28
29.	T R A J A N D E C I J E (249-251.) Kovanica ROMA IMP C M Q TRAIANVS DECIVS AVG	GENIVS EXERC (ILLVRI)ANI Genius stoji na l. drži rog izobilja i patetu, desno uz njega znak		249-251.	↓	4,35 21 x 24	16/C	SN, 10/29
*30.	IMP C M Q TRAIANVS DECIVS AVG	PANNONIAE Dvije Panonije stoje jedna uz drugu pokrivene velovima i plaštom, svaka drži po jedan znak		249-251.	↓	3,87 22 x 23	21/B	SN, 10/30
31.	IMP C M Q TRAIANVS DECIVS AVG	VEBERITAS AVG Uberitas stoji na l. drži vrećicu i rog izobilja		249-251.	↓	4,35 21	28	SN, 10/31
32.	Kovanica MEDIOLANUM DIVO MARCO	CONSECRATIO Oltar		250-251.	✓	3,34 20 x 22	92/B	SN, 10/32
*33.	E T R U S C I L L A (249-251.) Kovanica ROMA HER ETRUSCILLA AVG	PVDICITIA AVGG Pudicitia sjedi na l. pokrivena plaštem, drži sceptar		250-251.	↓	4,12 21 x 22	60	SN, 10/33
34.	HER ETRUSCILLA AVG	IVNO REGINA Iuno stoji na l. drži patetu i skiptar, pored nje lijevo pan		250-251.	✓	3,89 20 x 21	57	SN, 10/34
*35.	H E R E N I U S E T R U S C U S Kovanica ROMA Q HER ETR MES DECIVS NOB C	PIETAS AVGG		250-251.	↓	4,67 20 x 22	142/B	SN, 10/35
*36.	T R E B O N I J A N G A L (251-253.) Kovanica ANTIOCHIA IMP C C VIB TREBA GALLVS PF AVG	AEQVITAS AVG Aequitas stoji na l. drži vagu i rog izobilja		251-253.	↑	3,89 21 x 23	80	SN, 10/36
37.	IMP C C VIB TREB GALLVS PF AVG	(MAR)TI PACIFERO mars korača na l. drži grančicu i koplje	↓	251-253.	↑	3,61 20	85	SN, 10/37
38.	IMP C C VIB TREB GALLVS PF AVG	VBERTIAS AVG Uberitas stoji na l. drži rog izobilja i vrećicu	IV	251-253.	↓	3,57 21 x 23	92	SN, 10/38
39.	(IMP C) C VIB TREB GALLVS PF AVG	VBERITAS AVG VBERITAS AVG		251-253.	↓	4,79 20	92	SN, 10/39
40.	IMP C C VIB TREB GALLVS PF AVG	VICTORIA AVG Viktoria korača na l. drži palminu grančicu i vječić	***	251-253.	↓	3,92 20 x 21	93	SN, 10/40
41.	IMP C C VIB TREB GALLVS PF AVG	PAX AVG VS Pax stoji na l. drži grančicu i koplje	***	251-253.	↑	3,25 21 x 22	86	SN, 10/41

REDNI BROJ	AVERS	REVERS	KOV. ZNAK	DATAČIJA	OS	TEŽINA VELIČINA	RIC	INVENTARNI BROJ
Kovanica MEDIOLANUM								
42.	IMP C C VIM TREB GALLVS AVG	LIBERTAS PVBLICA Libertas stoji na l. drži pileus i koplje		251-253.	↑	3,34 21 x 23	70	SN, 10/42
43.	IMP C C VIB TREB GALLVS AVG	LIBERTAS PVBLICA LIBERTAS PVBLICA		251-253.	↓	4,18 20 x 23	70	SN, 10/43
44.	IMP C C VIB TREB GALLVS AVG	FELICITAS PVBL Felicitas stoji na l. drži caduceus i rog izobilja		251-253.	↑	3,72 20 x 22	75	SN, 10/44
V O L V S I A N O S I J A N (251-253.) Kovanica ROMA								
45.	IMP CAES C VIB VOLVSIANO AVG	PIETAS AVGG Pietas stoji na l. uz oltar		251-253	↓	3,70 22	182	SN, 10/45
46.	IMP CAES C VIB VOLVSIANO AVG	CONCORDIA AVGG Concordia sjedi, drži pateru i dvojni rog izobilja		251-253	↓	3,94 20 x 22	168	SN, 10/46
47.	IMP CAES C VIB VOLVSIANO AVG	CONCORDIA AVGG CONCORDIA AVGG		251-253.	↑	3,71 20 x 23	168	SN, 10/47
48.	IMP CAES C VIB VOLVSIANO AVG	SALVS AVGG Salus stoji na l. drži pateru		251-253	↓	23,34 20 x 24	184	SN, 10/48
49.	IMP CAES C VIB VOLVSIANO AVG	P M TR P III COS II Car stoji uz tronožac na l. prinosi žrtvu		253	↓	3,45 21	140	SN, 10/49
50.	IMP CAES C VIB VOLVSIANO AVG	P M TR P III COS II Car stoji na l. prinosi žrtvu		253	↓	3,27 21 x 22	140	SN, 10/50
Kovanica MEDIOLANUM								
51.	IMP C C VIB VOLVSIANVS AVG	FELICITAS PVBL Felicitas stoji na l. drži caduceus i rog izobilja		251-253	↓	3,60 21 x 24	205	SN, 10/51
52.	IMP C C VIB VOLVSIANVS AVG	VIRTVS AVGG Virtus stoji na l. drži štiti i koplje		251-253	↓	4,01 21 x 22	206	SN, 10/52
53.	IMP C C VIB VOLVSIANVS AVG	VIRTVS AVGG VIRTVS AVGG		251-253.	↑	2,99 21 x 22	206	SN, 10/53
ZAJEDNIČKA VLADAVINA VALERIJANA I. I GALIJENA V A L E R I J A N I. (253-260.) Kovanica ROMA								
54.	IMP C P LIC VALERIANVS AVG	VICTORIA (AVG) Viktoria stoji na l. drži vijenčić i palmovu granicu		253.	✓	2,51 21 x 23	123	SN, 10/54
55.	IMP C P LIC VALERIANVS AVG	LAETITIA AVGG Laetitia stoji na l. drži vijenčić i palicu		253.	↑	3,94 20 x 21	97	SN, 10/55
56.	IMP C P LIC VALERIANVS AVG	FIDES (MILITVM) Fides stoji na l. drži dva znaka		253.	↓	2,89 20	89	SN, 10/56
57.	IMP C P LIC VALERIANVS AVG	APOLINI PROPVG Apolon stoji na d. drži luk i strijelu		253.	↓	3,10 21	74	SN, 10/57
58.	IMP C P LIC VALERIANVS PF (AVG)	LIBERALITAS AVGG Liberalitas stoji na l. drži rog izobilja		255.	↑	2,96 19 x 21	99	SN, 10/58
59.	IMP C P LIC VALERIANVS S PF AVG	(P M T) R P V COS III (PP) Car sjedi na l. drži kuglu i sceptar		255.	↓	3,49 19 x 21	142/B	SN, 10/59
60.	IMP C P LIC VALERIANVS PF AVG	FELICITAS AVGG Felicitas stoji na l. drži caduceus i rog izobilja		255-256.	↓	3,34 21	87	SN, 10/60
61.	IMP C P LIC VALERIANVS PF (AVG)	FELICITAS AVGG FELICITAS AVGG		255-256.	↑	3,303 20	128	SN, 10/61
62.	IMP C P LIC VALERIANVS PF AVG	VICTORIA AVGG Viktoria stoji na l. drži palmovu grančicu		255-256.	↑	3,22 21	93	SN, 10/62
63.	IMP C P LIC VALERIANVS PF AVG	(IOVI) COINESERVAT Jupiter stoji na l. drži skiptar		255-256.	↑	1,71 20 x 21	117	SN, 10/63
64.	IMP C P LIC VALERIANVS PF AVG	RESTITVTOR ORBIS Car stoji na l. drži željezo uz njega osoba kleči		256-257	↑	2,91 18 x 19	72	SN, 10/64
65.	IMP C P LIC VALERIANVS PF AVG	APOLINI CONSERVA Apolon stoji na l. drži lira i lovorovu granicu		256-257.	✓	2,55 21	72	SN, 10/65
66.	IMP C P LIC VALERIANVS PF AVG	(P) M TR P V COS III (PP) Sol korača na l. drži bic		257.	↑	2,59 21 x 23	nema	SN, 10/66
Kovanica ANTIOCHIA								
67.	IMP C (P) LIC VALERIANVS AVG	RESTITVT ORIENTIS Žena s vijenčićem u naci stoji nasuprot caru		253.	↓	3,10 22 x 23	286	SN, 10/67
68.	IMP VALERIANVS PF AVG	VICT PART Viktoria stoji na l. drži palmovu grančicu, ljevu sjedi zarobljenik		259.	↑	2,99 19 x 20	262	SN, 10/68

REDNI BROJ	AVERS	REVERS	KOV. ZNAK	DATACIJA	OS	TEŽINA VELIČINA	RIC	INVENTARNI BROJ
	G A L I J E N (253-268.) Kovanica ROMA							
69.	IMP C P LIC GALLIENVS AVG	VIRTVS AVGG Mars stoji na l. drži koplje		253-254	↓	3,07 21 x 23	184	SN. 10/69
70.	IMP C P LIC GALLIENVS AVG	VIRTVS (AVGG) VIRTVS (AVGG)		253-254	↑	3,13 19 x 21	184	SN. 10/70
71.	IMP C P LIC GALLIENVS AVG	CONCORDIA EXERCIT Concordia stoji drži palicu i rog izobilja		254	↑	3,19 20	132	SN. 10/71
*72.	IMP C P LIC GALLIENVS AVG	CONCORDIA EXERCIT CONCORDIA EXERCIT		254	↓	2,74 19x22	132	SN. 10/72
73.	IMP C P LIC GALLIENVS AVG	I OVI CONSERVA Jupiter stoji drži skiptar		254-255	↑	2,30 20 x 21	143	SN. 10/73
74.	IMP C P LIC GALLIENVS AVG	I OVI CONSERVA I OVI CONSERVA		254-255	↑	2,30 20 x 23	143	SN. 10/74
75.	IMP C P LIC GALLIENVS PF AVG	PROVIDENTIA AVGG Providentia stoji na l. drži palicu i rog izobilja		255-256	↓	2,47 20 x 22	159	SN. 10/75
76.	IMP C P LIC GALLIENVS PF AVG	PROVIDENTIA AVGG PROVIDENTIA AVGG		255-256	↑	3,53 20 x 21	159	SN. 10/76
77.	IMP C P LIC GALLIENVS PF AVG	VIRT - VS AV - GG Car stoji nasuprot vojniku, drži glabus i Viktoriju		255-256	↑	3,75 21 x 23	456	SN. 10/77
78.	(IMP C P LIC) GALLIENVS	RESTITV(TOR ORBIS) Car stoji, drži skiptar, pored njega osoba kleči		256-257	↓	2,83 18 x 21	164	SN. 10/78
79.	IMP GALLIENVS P PF AVG	V(ICT) GERM Viktorija koraca na l. drži vijenac i palmu grancicu, lijevo sjedi zarobljenik		257	↑	2,55 19x21	404	SN. 10/79
80.	IMP GALLIENVS PF AVG	V(ICT) GERM V(ICT) GERM		257	↑	2,77 21	404	SN. 10/80
*81.	IMP C P LIC GALLIENVS PF AVG	PIETAS AVGG Imperator stoji uz oltar prinoseći žrtvu		255-256	↓	3,69 20 x 22	447	SN. 10/81
	Kovanica MEDIOLANUM							
82.	IMP GALLIENVS P AVG	PAX AVGG Pax stoji na l. drži skiptar i maslinovu grancicu		257	↑	3,07 20 x 22	391	SN. 10/82
83.	IMP GALLIENVS PF AVG	SPES PVBLICA Spes koraca na l. drži cvijet		257	↑	2,84 20 x 22	402	SN. 10/83
84.	IMP GALLIENVS P AVG	CONCOR MIL Concordia stoji na l. drži palicu i rog izobilja		257	↑	2,83 21 x 22	377	SN. 10/84
	S A L O N I N A I N A (253-268.) Kovanica ROMA							
85.	CORN SALONNINA AVG	PIETAS AVGG Pietas stoji na l. drži koriju parfema		-	↑	3,06 21 x 22	-	SN. 10/85
86.	SALONINA AVG	IVNO REGINA Juno stoji na l. drži palicu i skiptar		257-258	↑	3,55 19	29	SN. 10/86
87.	SALONINA AVG	IVON REGINA IVON REGINA		257-258	↓	2,88 20	29	SN. 10/87
88.	SALONINA AVG	IVON REGINA IVON REGINA		257-258	↑	2,60 20	29	SN. 10/88
89.	SALONINA AVG	(IVON REGINA) (IVON REGINA)		257-258	↓	2,33 19	29	SN. 10/89
90.	(SALONINA AVG	IVNO REG(INA) IVNO REG(INA)		257-258	↑	1,74 20	29	SN. 10/90
	Kovanica ANTIOCHIA							
91.	CORN SALONINA AVG	VESTA Vesta stoji na l. drži palicu i palicu		258-259	↑	1,86 21 x 22	69	SN. 10/91
92.	SALONINA AVG	VESTA Vesta sjedi na tronu, drži Viktoriju i skiptar		258-259	↓	4,07 21 x 25	70	SN. 10/92
	V A L E R I J A N II. (253-255.) Kovanica ROMA							
93.	P LIC VALERIANVS	PIETAS AVGG Žrtveno posude		254-255	↑	3,05 21 x 22	19	SN. 10/93
94.	P LIC VALERIANVS CAES)	PIETAS (AVGG) PIETAS (AVGG)		254-255	↓	3,29 19 x 20	19	SN. 10/94
95.	DIVQ CAES VALERIA (NO)	(CO)NSECRAT(IQ) Oltar		256-259	↑	2,52 19 x 20	24	SN. 10/95
	SAMOSTALNA VLADAVINA G A L I J E N A (260-268.) Kovanica MEDIOLANUM							
96.	GALLIENVS AVG	FIDES EXERC (VIII) Fides stoji na l. drži vojnički znak s orkom i insignie		262-263	↑	1,903 20	478	SN. 10/96
	Kovanica ROMA							
97.	GALLIENVS AVG	MARTIN PACIFERO Mars stoji na l. drži grancicu	↓	265	↓	2,33 20 x 21	236	SN. 10/97
98.	GALLIENVS AVG	LIBERO P (CO)NS AVG Pentera koraca na l.	↓	267-268	↑	3,03 20 x 23	230	SN. 10/98